

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดเชียงรายมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับ วัตถุประสงค์ของโครงการ วิชาการและกิจกรรม การเข้าร่วมโครงการฯ การดำเนินงาน เจ้าหน้าที่ของโครงการ และหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดเชียงราย จำนวน 120 คน โดยแบ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในอำเภอต่างๆ จำนวน 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแม่ลาว อำเภอแม่ฟ้าหลวง และกิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง โดยมีจำนวนเกษตรกรอำเภอละ 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนำไปเก็บข้อมูล ข้อมูลที่ได้นำมาจัดหมวดหมู่และบันทึกคะแนนแต่ละคะแนนในแบบลงรหัส (Coding Form) แล้วจึงนำไปวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences/SPSS PC⁺) ซึ่งประกอบ 1) สถิติพรรณนาใช้อภิปรายข้อมูลทั่วไปของลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) ใช้สถิติวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐาน โดยใช้ค่าไคสแควร์ (Chi-square) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

ผลการวิจัยโดยสรุปมีดังนี้

ลักษณะทั่วไป

1. ลักษณะส่วนบุคคลของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการฯ

อายุ จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 55.0 มีอายุสูงสุด 68 ปี มีอายุต่ำสุด 23 ปี และอายุเฉลี่ยเท่ากับ 44.55

ระดับการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 56.7 รองลงมาคือ 'ไม่ได้เรียนหนังสือ' มีร้อยละ 25.8 และจบระดับอนุปริญา มีจำนวนน้อยที่สุดคือ ร้อยละ 5

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานด้านการเกษตร พบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานด้านการเกษตรมีจำนวน 1-2 คน มีจำนวนมากที่สุด คือร้อยละ 67.5 มีจำนวนแรงงานด้านการเกษตร ต่ำสุด 1 คน และมีจำนวนแรงงานด้านการเกษตรสูงสุด 4 คน โดยเฉลี่ยมีจำนวนแรงงานด้านการเกษตร 2.24 คน

2. ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

พื้นที่ถือครอง จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองระหว่าง 1-10 ไร่ ร้อยละ 75.8 รองลงมา มีพื้นที่ถือครองระหว่าง 11-20 ไร่ ร้อยละ 16.7 มีพื้นที่ถือครองต่ำสุด 1 ไร่ พื้นที่ถือครองสูงสุด 50 ไร่ โดยเฉลี่ยมีพื้นที่ถือครอง 8.69 ไร่

พื้นที่ในการปลูกผัก พบว่า ส่วนใหญ่มีพื้นที่ในการปลูกผักระหว่าง 1-5 ไร่ ร้อยละ 93.3 รองลงมา มีพื้นที่ในการปลูกผักระหว่าง 6-10 ไร่ ร้อยละ 5 มีการใช้พื้นที่ในการปลูกผักต่ำสุด 1 ไร่ สูงสุด 20 ไร่ โดยเฉลี่ยแล้วมีการใช้พื้นที่ในการปลูกผัก 2.44 ไร่

รายได้ทั้งหมดในครัวเรือน พบว่ารายได้ทั้งหมดในครัวเรือนสูงกว่า 50,000 บาทต่อปี มีจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 60.8 และมีรายได้ทั้งหมดในครัวเรือนน้อยกว่า 50,000 บาทต่อปี ร้อยละ 39.2 มีรายได้ทั้งหมดในครัวเรือนเฉลี่ย 70,692 บาทต่อปี

รายได้จากการปลูกผัก พบว่ามีรายได้มากกว่า 10,000 บาทต่อปี จำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 58.3 และมีรายได้จากการปลูกผักน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาทต่อปี ร้อยละ 41.7 โดยเฉลี่ยมีรายได้จากการปลูกผัก 10,933 บาทต่อปี

การได้รับข่าวสารทางด้านการเกษตร ส่วนใหญ่เกษตรกรได้รับข่าวสาร 1-2 แหล่งข่าวสาร ร้อยละ 80 และได้รับข่าวสารทางด้านการเกษตรมากกว่า 2 แหล่งข่าวสาร เพียงร้อยละ 20

ด้านความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมี พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้สารเคมีในระดับสูง ร้อยละ 85.8 และระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องการใช้สารเคมีในระดับต่ำ ร้อยละ 14.8

3. ปัญหาและอุปสรรคในการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

ปัญหาและอุปสรรคที่พบในการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษที่เป็นปัญหาสำคัญมาก คือ

1. ขาดเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ มีอัตราการงอกที่ต่ำและราคาของเมล็ดพันธุ์ที่มีจำหน่ายตามท้องตลาดมีราคาแพง
2. ปัญหาด้านโรคและแมลงที่เข้าทำลายทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย
3. ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชแบบผสมผสาน
4. ขาดแคลนเครื่องมือทางการเกษตรขั้นพื้นฐานและเครื่องมือทางการเกษตรที่ทันสมัย
5. ปัญหาด้านการตลาดโดยขาดตลาดรองรับผลผลิตและถูกกดราคาผลผลิตให้มีราคาที่ต่ำเกินความเป็นจริง
6. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
7. ปัญหาพื้นที่ถือครอง โดยเกษตรกรบางส่วน ไม่มีที่ดินทำการเกษตร

ความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษด้านวัตถุประสงค์ของโครงการพบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.35 หมายความว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งขึ้นมา ทั้งเนื่องจากวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ที่ตั้งขึ้น สามารถที่จะแก้ไขปัญหาของเกษตรกรและตอบสนองความต้องการของเกษตรกรได้

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษด้านวิชาการและกิจกรรมของโครงการพบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.03 หมายความว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ไม่แน่ใจกับความรู้ด้านวิชาการและกิจกรรมที่โครงการจัดทำขึ้น

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษด้านการเข้าร่วมโครงการฯ พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.33 หมายความว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ เห็นด้วยกับการที่จะเข้าร่วมโครงการฯ นี้ เพราะเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการฯ

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษด้านการดำเนินงานของโครงการพบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.26 หมายความว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ ไม่แน่ใจในขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการฯ ที่ดำเนินงานอยู่ เนื่องจากในบางขั้นตอนการดำเนินการพบว่าโครงการฯ ยังมีข้อบกพร่องอยู่ เช่น การขาดตลาดรองรับและมีการตรวจมาตรฐานผลผลิตยังมีน้อยเกินไป

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษด้านเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในโครงการพบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.71 หมายความว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็น คือ เห็นด้วยและพึงพอใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในโครงการฯ

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในภาพรวมทั้ง 5 ด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.44 หมายความว่า ความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดตั้งโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษเนื่องจากถึงเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้ปลูกผัก

ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดเชียงราย

จากการวิจัยพบว่าความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษมีความสัมพันธ์กับอายุ ระดับการศึกษา พื้นที่ถือครอง พื้นที่ในการปลูกผัก จำนวนแรงงานในครัวเรือน รายได้จากการปลูกผักและจำนวนแหล่งข่าวสารทางการเกษตรที่ได้รับ ส่วนรายได้ทั้งหมดในครัวเรือนและความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมีทางการเกษตร พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

อภิปรายผลการวิจัย

อายุ มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปี จะมีประสบการณ์ในการปลูกผักมาเป็นเวลานานซึ่งเห็นข้อเสียที่เกิดจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงเห็นด้วยกับโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งพบว่าไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยเอกรัตน์(2545) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษของเกษตรกรในจังหวัดสงขลาพบว่า อายุไม่มีผลต่อการยอมรับการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

ระดับการศึกษา มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษส่วนใหญ่จะมีระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 เกษตรกรเหล่านี้สามารถที่จะอ่านหนังสือได้ จึงมีการรับรู้ข่าวสารและสามารถที่จะเข้าใจข้อมูลด้านการปลูกผักปลอดสารพิษได้ง่าย ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงเห็นด้วยกับโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของอรุณ (2531 : 81) ที่ศึกษาพบว่า การศึกษาของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับนวัตกรรมการเลี้ยงโคนมของเกษตรกร อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบุรี และพิศนัย (2518 : 119) ได้ศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการปลูกพืชหมุนเวียนของเกษตรกร จังหวัดศรีสะเกษ เมื่อปี 2518 ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาจะยอมรับการปรับปรุงสภาพพื้นที่นาได้มากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้รับการศึกษา

พื้นที่ถือครอง มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษจะมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 8 ไร่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่มีพื้นที่ถือครองขนาดใหญ่ไม่เอื้ออำนวยต่อการดูแลพืชผักและการจัดการทางด้านการปลูกผักเพราะการปลูกผักต้องอาศัยการเอาใจใส่ดูแล

เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทศน์ (2534) พบว่า ขนาดพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเทคโนโลยีในการปลูกผักกางมุ้งเนื่องการปลูกผักกางมุ้งมีต้นทุนสูงในการดำเนินงาน ดังนั้นหากต้องการให้ได้ผลตอบแทนที่สูงก็ต้องใช้พื้นที่ในการปลูกผักสูงตามไปด้วยเพื่อจะได้คุ้มค่าต่อการลงทุน ธนงค์ (2521) ได้วิจัยเรื่องการยอมรับวิทยาการแผนใหม่ของเกษตรกรในหมู่บ้านปากปราน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้สรุปว่าเกษตรกรมีขนาดพื้นที่ถือครองต่างกันจะยอมรับวิทยาการแผนใหม่แตกต่างกันและบุญสม (2529) ได้รายงานว่ามีที่ดินพอสมควรหรือขนาดใหญ่พอที่จะขยายงานได้ก็จะรับได้ดีแต่ถ้าไม่มีที่ดินหรือมีจำนวนจำกัดจะขยายต่อก็ไม่ได้ การยอมรับสิ่งใหม่ๆ นั้นก็จะน้อยลง

พื้นที่ปลูกผัก มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกผักน้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 ไร่ เป็นจำนวนมากที่สุดทั้งนี้เนื่องจากการปลูกผักไม่มีความจำเป็นที่ต้องใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ในการปลูกและสะดวกในการดูแลผลผลิต

จำนวนแรงงานในครัวเรือน มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษส่วนใหญ่มีแรงงานในภาคเกษตรไม่เกิน 2 คน ทั้งนี้อาจเนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษมีกิจกรรมหรืองานในภาคการเกษตรอื่นๆ ที่ต้องแบ่งเวลาไปทำ เช่น ทำไร่ทำนา หรืองานรับจ้างต่างๆ ดังนั้นแรงงานในครัวเรือนภาคการเกษตรจึงมีจำนวนไม่มากนักซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thodey and Seetisan (1975) อ้างโดยพงษ์ศักดิ์ (2519) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกพืชตลอดปีของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรมีผลต่อการปลูกพืชเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามข้อสนับสนุนดังกล่าวมีส่วนขัดแย้งกับการศึกษาของ Juliano (1977) อ้างโดยนัชชัย (2529) ได้ระบุว่า การตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมของเกษตรกรไม่ได้มีอิทธิพลมาจากขนาดหรือจำนวนแรงงานของครอบครัว

รายได้ทั้งหมดในครัวเรือน ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษส่วนใหญ่จะมีรายได้ไม่เกิน 70,000 บาทต่อปี ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ไม่ต่ำมากมากนัก ซึ่งไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุทธิศักดิ์ (2542) ที่ว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจส่วนใหญ่มีฐานะดีจัดว่าไม่ต่ำมาก สมภพ (2523) ได้สรุปว่าเกษตรกรที่มีรายได้มากมักมีแนวโน้มการยอมรับข้าวพันธุ์ดี การใช้ปุ๋ยเคมี การป้องกันกำจัดศัตรู มากกว่าเกษตรกรที่มีรายได้น้อยและจากการวิจัยของบุญธรรมพบว่า เกษตรกรที่มีรายได้สูงกว่าจะยอมรับวิทยาการเกษตรแผนใหม่มากกว่าเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำ รับการเปลี่ยนแปลงได้เร็วกว่า ด้วยเหตุนี้จึงมีความพร้อมในการที่จะเข้าร่วม

ทำกิจกรรมของโครงการได้เป็นอย่างดี ดังนั้นรายได้ทั้งหมดของครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกผักจึงไม่มีความสัมพันธ์กับโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

รายได้จากการปลูกผัก มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษส่วนใหญ่มีรายได้จากการปลูกผักมากกว่า 10,000 บาทต่อปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากราคาของผักปลอดสารพิษจะมีราคาสูงกว่าผักแบบที่มีการใช้สารเคมีและเห็นถึงความคุ้มค่าในการลงทุนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของBradfield (2526) อ่างโดยตุลา (2522) พบว่า จุดมุ่งหมายในการปลูกพืชของเกษตรกรเพื่อให้มีรายได้สูงสุด ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

จำนวนแหล่งข่าวสารทางการเกษตรที่ได้รับ มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษส่วนใหญ่รับข่าวสารทางการเกษตรไม่เกิน 2 แหล่ง โดยมากการรับข่าวสารทางเกษตรจะได้จากทางวิทยุและโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ การได้รับข่าวสารทางการเกษตรทำให้เกษตรกรเห็นด้วยกับโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผักปลอดสารพิษกำลังเป็นที่ได้รับความสนใจในขณะนี้และเกิดแรงกระตุ้นทำให้มีความต้องการที่จะเข้าร่วมโครงการฯ สอดคล้องกับสุภาพ (2542) ที่ว่าการได้รับข่าวสารการป้องกันกำจัดศัตรูพืชทำให้ได้รับความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการมากกว่าเกษตรกรที่ไม่เคยเปิดรับข่าวสารทางการเกษตรเลย และบุญธรรม (2520) ได้สนับสนุนว่าเกษตรกรที่รับข่าวสารและเรื่องราวต่างๆโดยช่องทางการสื่อความรู้ที่เป็นบุคคลและสื่อมวลชนมากจะยอมรับวิทยากรแผนใหม่มากกว่าเกษตรกรที่รับข่าวสารและเรื่องราวต่างๆ โดยช่องทางการสื่อความรู้ที่เป็นบุคคลและสื่อมวลชนน้อย

ความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมีทางการเกษตร ไม่มีผลต่อความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีการใช้สารเคมีทางการเกษตรมาเป็นเวลานานและทำให้เห็นผลเสียจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร การเข้าร่วมโครงการฯ นี้มีการใช้สารเคมีในการปลูกผักน้อยมากหรือแทบไม่มีการใช้สารเคมีเมื่อเทียบกับการปลูกผักแบบการใช้สารเคมี จึงทำให้เกษตรกรไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำความรู้ในการใช้สารเคมีทางการเกษตรมาใช้ในการปฏิบัติในการปลูกผัก ดังนั้นจึงส่งผลให้ความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมีทางการเกษตรไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ

สรุปปัญหา อุปสรรคของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษในจังหวัดเชียงรายในอำเภอต่างๆ จำนวน 4 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอแม่ลาว อำเภอแม่ฟ้าหลวง และกิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง ได้เสนอข้อคิดเห็นด้านปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่างๆ ในการปลูกผักดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกร

1. ขาดเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ มีอัตราการงอกที่ต่ำและราคาของเมล็ดพันธุ์ที่มีจำหน่ายตามท้องตลาดมีราคาแพง (ร้อยละ 52.6)
2. ปัญหาด้านการตลาดโดยขาดตลาดรองรับผลผลิต (ร้อยละ 17.5)
3. ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช (ร้อยละ 14.7)
4. ขาดแคลนเครื่องมือทางการเกษตรขั้นพื้นฐาน (ร้อยละ 7.5)
5. ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐและเอกชน (ร้อยละ 5.3)
6. ปัญหาพื้นที่ถือครอง (ร้อยละ 2.4)

ข้อเสนอแนะของเกษตรกร

1. ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาแหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพมาจำหน่ายในราคาถูกหรือมีการแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ผักให้เกษตรกร เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตของเกษตรกร
2. ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดูแลด้านการตลาดให้มากขึ้น มีการจัดการเผยแพร่ส่งเสริมให้มีการหันมาบริโภคผักปลอดภัยจากสารพิษให้มากขึ้น
3. ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดอบรมเกษตรกรเพื่อเพิ่มความรู้ในการจัดการกำจัดแมลงศัตรูพืชโดยวิธีแบบผสมผสาน และจัดอบรมให้ความรู้ด้านอื่นๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร
4. ให้มีการจัดสรรงบประมาณมาจัดซื้ออุปกรณ์ในการเกษตรขั้นพื้นฐานที่จำเป็นมาให้กลุ่มเกษตรกรไว้ใช้ประโยชน์
5. ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาสนับสนุนด้านเงินทุน ปัจจัยในการผลิตและการขยายตลาดผลผลิตให้กว้างขวางขึ้น
6. ต้องการให้รัฐบาลจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกร

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

จากผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนะข้อคิดเห็นบางประการอันจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการปรับปรุงโครงการฯ ต่อไป

1. เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงราย กรมส่งเสริมการเกษตร ควรมีการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเพิ่มเติมในด้านการจัดการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชแบบผสมผสาน การให้ความรู้เรื่องแมลงที่เป็นประโยชน์ในการเกษตร เช่น ตัวห้ำและตัวเบียน เป็นต้น
2. เจ้าหน้าที่ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตลอดจนการติดตามตรวจสอบโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษอย่างต่อเนื่อง และควรมีการเปิดรับเกษตรกรที่มีความสนใจเข้าร่วมโครงการฯ เพื่อขยายโครงการฯ นี้ให้กว้างขวางขึ้น
3. ควรมีการส่งเสริมสร้างสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่เรื่องผักปลอดภัยจากสารพิษให้ผู้บริโภคเพื่อเป็นการขยายตลาด โดยรณรงค์ให้ประชาชนในจังหวัดหันมาให้ความสนใจในการซื้อผักปลอดภัยจากสารพิษไปบริโภคเพื่อสุขภาพที่ดี โดยการทำป้ายรณรงค์ ทำสปอตรณรงค์ผ่านทางวิทยุ
4. ควรมีการตรวจสอบสารพิษตกค้างในผลผลิตเป็นระยะๆ และมีการออกหนังสือรับรองคุณภาพผลผลิตที่ได้มาตรฐานและปราศจากสารพิษตกค้าง
5. โครงการฯ นี้ควรมีการส่งเสริมต่อเกษตรกรรายย่อยซึ่งจะประสบความสำเร็จมากกว่า
6. ควรมีการเผยแพร่ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้แก่เกษตรกรโดยผ่านทางสื่อต่างๆ ให้มากขึ้น เช่น การกระจายข่าวผ่านทางเสียงตามสายของหมู่บ้าน การนำวารสารเข้าไปแจก การจัดฝึกอบรม การส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปเยี่ยมเยียนเกษตรกร เป็นต้น
7. เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี การจัดกิจกรรมและการให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ ควรมีการเขียนให้เข้าใจง่ายและใช้สื่อที่เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษและเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีในการทำการปลูกผัก
2. ควรมีการศึกษาประเมินผลโครงการส่งเสริมการปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ
3. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดภัยจากสารพิษ
4. ควรมีการเพิ่มตัวแปรที่จะศึกษาวิจัยให้มากขึ้นและครอบคลุมมากกว่าเดิม
5. ควรมีการศึกษาแนวทางความเป็นไปได้เพื่อหาความยั่งยืนของโครงการ